

УДК 343.9

SPECIFIC GENERAL SOCIAL MEASURES AND ITS CRIMINOLOGICAL IMPACT**ОКРЕМІ ЗАГАЛЬНОСОЦІАЛЬНІ ЗАХОДИ І ЇХ КРИМІНОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ**

Lutsenko I.H. / Луценко І.Г.

PhD in Law / к.ю.н.

ORCID: 0000-0002-4610-8549

Kharkov National University of Internal Affairs,

Kharkov, Lev Landau Avenu 27, 61080

Харківський національний університет внутрішніх справ,

м. Харків, просп. Льва Ландау, 27, 61080

Анотація. В роботі розглядаються загальносоціальні заходи, які не чинять безпосередній вплив на злочинність, проте мають потужний антикримінальний потенціал. Зазначені заходи представлені в таких сферах суспільного життя як релігія, виховання та освіта, Засоби масової інформації.

Ключові слова: загальносоціальні заходи, релігія, виховання та освіта, Засоби масової інформації, кримінологічний вплив.

Abstract. The article deals with general social measures that do not directly influence crime, but have a strong anti criminal potential. These measures are presented in the spheres of public life such as religion, training and education and mass media.

Key words: general social measures, religion, training and education, mass media, criminological impact.

Вступ.

Важко собі уявити суспільство, в якому не існує злочинності. Досліджуючи феномен злочинності, науковці дійшли висновку, що ознаки злочинності були властиві нерозвиненим спільнотам, ще на початку розвитку суспільства, а злочинність у сучасному розумінні притаманна різним типам суспільств та снує в усіх країнах з різним рівнем інтенсивності. І немає жодних передумов, що найближчим часом злочинність стане історичним пережитком.

Злочинність, будучи складовою сучасного суспільства, знаходиться у постійному розвитку, а подекуди випереджає законотворців. Динамічність злочинності пов'язана з прогресивним розвитком суспільства в різних сферах життя, а також зміною світогляду та пріоритетів, властивих конкретному суспільству у певний час. Всім цим змінам передують детермінанти, які не тільки обумовлюють бажання/потребу людини вчинити конкретний злочин, а і створюють передумови для терпимого, іноді вимушеного, подекуди романтичного ставлення до злочинних проявів на рівні суспільства.

У даній роботі пропонуємо розглянути деякі сфери суспільного життя, розвиток і діяльність яких безпосередньо не чинять вплив на злочинність, проте мають потужний антикримінальний потенціал на рівні всього суспільства.

Основний текст.

Передусім хочемо зауважити, наша увага зосереджена на таких сферах суспільного життя як релігія, виховання та освіта, Засоби масової інформації. Вважаємо ці сфери мають потужний вплив на формування суспільства, яке розуміє і дотримується духу і букви закону, веде законослухняний образ життя,

обирає законну діяльність, має нетерпимість до злочинних проявів і прагне до особистої і національної безпеки. Такий результат може бути досягнутий через призму формування розвинутої повноцінної особистості. Можливість існування, розвиток і що головне доступність до зазначених вище сфер суспільного життя у певній мірі впливає на формування такої особистості.

Релігія у більшій або меншій мірі завжди була і залишається невід'ємною складовою людського буття. Традиційно релігію визначають як "віру в надприродне, де віра – це особливий емоційно-психологічний стан людини й одночасно ставлення людини до певних понять, уявлень тощо. Релігійна віра як активне емоційне й оцінне особисте ставлення до предмету як складової акту вольового вибору включається в загальну систему людського пізнання, спілкування, діяльності й неминуче виявляється в тій чи іншій поведінці особистості. Отже, релігія володіє певним потенціалом впливу на людську діяльність, і під цим кутом зору релігія постає як специфічний регулятор соціальної поведінки [1, с. 51].

Не можна недооцінити вплив релігії на людину при формуванні ставлення до світу. Релігія з плином часу зберігає безумовні духовні цінності, які залишаються незмінними і постійно впливають на світогляд людини, а також є фундаментом для формування суспільних відносин.

Принагідно зауважити, що не тільки світові традиційні релігії, а і нові релігійні утворення, за виключенням тоталітарних сект, в унісон із державними законами стоять на захисті життя і здоров'я людини, моральних і матеріальних цінностей. (6. Не вбивай (Закон Божий) – ст. 115 Умисне вбивство (ККУ), 8. Не кради (Закон Божий) – ст. 185 Крадіжка (ККУ)).

Таким чином можна стверджувати, що релігія дає людині життєві орієнтири як у духовному, так і у мирському житті, що впливають на формування світогляду і обрання такого виду поведінки, де злочинним проявам немає місця. У той же час релігія є потужним «стабілізатором» емоційно-психологічного стану не тільки віруючої людини, а всім нужденним. Належачи до тієї чи іншої релігійної спільноти, людина має більше шансів уникнути емоційної самотності, аутоагресії та різного роду психологічних напружень, тобто у кризові ситуації вона не залишається один на один із проблемами, що допомагає їй, у тому числі, не стати маргіналом.

Виховання та освіта. Виховні заходи, покликані впливати на протидію злочинності. Цей вплив покликаний не допустити або подолати негативні стереотипи поведінки, а також сформувані у людини лінії поведінки на основі таких позитивних етичних категорій, як совість, порядність в почуття обов'язку, адже ці моральні якості детермінують правослухняність і повагу до закону. Для протидії злочинності важливе значення мають підтримка розвитку освіти та культури в суспільстві, збереження й розвиток духовно-моральної спадщини, оскільки існує чітка залежність між освітнім і культурним рівнем людей, їх вихованістю та ризиком вчинення злочинів... При цьому належне моральне виховання неминуче пов'язується з антикримінальним вихованням [2, с. 46].

Виховання є тим процесом, що починається від народження, а отже і

формування правосвідомості як невід'ємної складової життя людини, суспільства та функціонування держави. Виховання спрямоване на контрольоване формування та розвиток особистості шляхом цілеспрямованої роботи відповідних суб'єктів, що допомагає людині в процесі її соціалізації сформувати власний світогляд, набути досвід, знання та вміння які відповідають сучасним соціальним вимогам, а також створюють підґрунтя для опору негативним явищам, що перешкоджають розвитку особистості та суспільства.

Вирішальна роль у виховному і освітянському процесах при формуванні правової свідомості особистості належить таким суб'єктам, як батьки, родичі, вихователі, вчителі, викладачі, психологи та інші фахівці, задіяні у цих процесах. Зазначені суб'єкти покликані привити «незрілій» особистості не тільки почуття та уявлення про переваги та можливості життєдіяльності у правовому полі, але й бути в певній мірі прикладом з практичного боку.

Отже, виховання і освіта мають на меті сформувати розвинену повноцінну особистість, яка спрямована на ведення здорового способу життя на фізичному, духовному, психічному, соціальному і правовому рівні.

Засоби масової інформації. Засоби масової інформації (ЗМІ) охоплюють собою такі види мас-медіа як преса, телебачення, радіо, інтернет, кінематограф і мають меті інформування необмеженого кола осіб.

Як зазначає А.І. Ярох, інформація, а відтак і інформаційний простір, яким оперує держава, розглядаються як її стратегічний ресурс. Визнається фундаментальна залежність життєдіяльності особистості, суспільства і держави від якості цього стратегічного ресурсу. .. до найважливіших показників, які утворюють критерій якості інформаційного простору, слід віднести, в першу чергу, такі, що відображають змістовне наповнення: відповідність процесам і явищам у суспільстві, достатність для формування цілей і прийняття рішень, точність, об'єктивність та інші. Від цих показників залежить досягнення консенсусу інтересів і справедливості [3, с. 31].

Той факт, що інформація в інформаційному просторі має криміногенний вплив як на окрему особистість так і на певні маси, є дослідженим і доведеним як вітчизняними, так і іноземними науковцями.

Так на думку В.М. Дрьоміна, «засоби масової комунікації є важливим культурологічним феноменом і найбільш результативним способом трансляції стандартів поведінки і розповсюдження певних цінностей. Основну увагу зосереджено на ролі засобів масової комунікації у механізмі криміналізації суспільства та інституціоналізації злочинності. Сучасне інформаційне середовище сприяє відтворенню злочинності, а у взаємозв'язку явищ «інформація - злочинність» виявляється стійка системна взаємодія. Носії та провідники інформації масового споживання перетворилися на могутній інструмент психологічного впливу. Сучасні засоби прийому і передачі інформації для багатьох людей стали основними джерелами формування соціально значущих понять, стереотипів поведінки, уявлень про більшість соціальних явищ. Результатом дії інформації є розповсюдження і зміцнення певних духовних цінностей, ідеологічний, політичний, економічний або

організаційний вплив на оцінки, думки і поведінку людей (Г.Н. Горшенков)..... процес відтворення злочинних форм поведінки зумовлений впливом інформаційно-комунікативного середовища, яке сприяє стереотипізації злочинності в суспільній свідомості як повсякденного соціокультурного явища, що фактично призводить до її інституціоналізації» [4, с. 19-20].

Вплив ЗМІ може також носити і конструктивний характер, який може проявлятися у антикриміногенному профілактичному впливі на суспільство.

У своєму дослідженні Н.С. Юзікова дійшла висновку, що побачене у ЗМІ підлітки екстраполюють у відносини зі вчителями, батьками, однолітками. До формування інформативних, просвітницьких програм, випуску «Новин» слід підходити виважено і відповідально, використовуючи його для засвоєння неповнолітніми: суспільно корисних моделей поведінки; соціальних цінностей і норм; формування навичок розв'язання конфліктів правомірним шляхом; формування правосвідомості та кримінально-правової свідомості, що сприятиме правомірній поведінці та готовності дотримуватись обмежень й заборон, визначених законом. Значення засобів масової комунікації як агента соціалізації неповнолітнього та неспеціалізованого суб'єкта запобігання злочинності неповнолітніх полягає у можливості здійснювати дуалістичний (загальносоціальний та спеціально кримінологічний) вплив на державному, регіональному та місцевому рівнях, усвідомлюючи юридичну, соціальну і моральну відповідальність за якість, точність та коректність подачі інформації [5, с. 18].

Не занурюючись у інформаційно правову політику держави щодо діяльності ЗМІ, можемо спостерігати такі реалії сьогодення: через ЗМІ відбувається маніпуляція суспільною свідомістю зацікавленими особами як в середині країни так і зовні; заангажованість ЗМІ, відсутність об'єктивності інформації, лобіювання інтересів зацікавлених осіб; повсякчасна присутність в інформаційному полі медіанасильства. Наявність зазначених процесів негативно впливає на формування правосвідомої особистості і суспільства, а й подекуди є безпосереднім каталізатором загострення криміногенної обстановки.

Висновки.

Складно розподілити відповідальність між державою, суспільством і окремим індивідом за формування розвинутої повноцінної особистості і суспільства. Проте, виходячи з позиції правової держави, де важливі сфери життєдіяльності законодавчо регламентовані, можемо констатувати, що держава відповідальна більшою мірою. Саме державні інституції завдають напрямку і темпу руху як суспільству, так і державі. Маємо думку, що на сьогоднішній день, держава в повній мірі не застосовує вплив і недооцінює роль зазначених сфер суспільного життя у протидії злочинності.

Література:

1. Леоненко Т.Є. Злочинність на релігійному ґрунті: феномен, детермінація, запобігання : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.08 ; Класичний приватний університет. Запоріжжя, 2015. 538 с.

2. Литвинов О.М., Спіцина Г.О. Загальний кримінологічний вплив як засіб протидії злочинності. *Вісник Кримінологічної асоціації України* : зб. наук. праць. 2022. № 1. С. 41-48.

3. Ярох А.І. Інформаційний простір та засоби масової інформації: концептуальна модель. *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Сер.: Соціальні комунікації*. 2011. № 968. Вип. 3. С. 30-34.

4. Дрьомін В.М. Інституціональна теорія злочинності та криміналізації суспільства: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08 /Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2010. 40 с.

5. Юзікова Н.С. Злочинність неповнолітніх: закономірності розвитку, теорія та практика запобігання і протидії їй в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08 / Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. 38 с.

Тези відправлені: 03.02.2023 р.

© Луценко І.Г.